

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АВТОРСЬКОГО БАЧЕННЯ «ШКОЛИ ЖИТТЄТВОРЧОСТІ ОСОБИСТОСТІ»

Ірина Мосякова,
директор Центру творчості «Шевченківець»,
кандидат педагогічних наук,
м. Київ

ORSID

Соціально-економічний та європейський вектори розвитку країни в умовах ринкової економіки і демократизації суспільного життя в Україні детермінували реформування системи освіти, зміни світогляду на демократичний і гуманістичний тип особистості, нові вимоги суспільства до формування самодостатньої особистості, яка спроможна реалізувати себе в різних видах життєдіяльності й багатомовній спільноті, як підґрунтя для подальшого розвитку системи позашкільної освіти, запровадження модернізаційних змін і науково обґрунтованих основ її інноваційного розвитку за сучасних умов.

З огляду на реформації суспільного життя країни останніх десятиріч можна констатувати, що в Україні впродовж кількох років йде процес становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження до європейського освітянського континууму із збереженням надбань національної культури, що супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії та практиці, які підтверджують переорієнтацію освітянської парадигми, а саме: оновлення змісту освіти з огляду на компетентний підхід; перегляд пріоритетів навчання, виховання й розвитку здобувачів позашкільної освіти, особливо майбутньої інтелігенції; запровадження нових педагогічних технологій, зокрема освітнього менеджменту; відкриття закладів позашкільної освіти інноваційного типу.

Переосмислення сутності, мети, завдань позашкільної освіти у сучасному суспільстві викликано: посиленням реформаційних процесів у суспільно-

політичному житті країни за останнє десятиріччя; особливостями адаптації громадян, зокрема дітей та молоді, до умов ринкової економіки (міграційні процеси сімей та молоді у пошуках покращення свого матеріального стану); інтеграцією України у європейський освітній простір; поглибленням деструктивних процесів у суспільстві, що обумовлюють збільшення розмежування верств населення, і як наслідок – не забезпечується рівний доступ до якісної позашкільної освіти (частина освітніх послуг є платними); послабленням уваги сім'ї до виховання, бездоглядністю дітей; низьким рівнем патріотичного виховання, національної самосвідомості дітей та учнівської молоді; відсутністю інтересу значної частини молоді до участі в громадсько-політичному житті країни; спотвореністю моральних, культурних та духовних цінностей значної частини молоді; катастрофічними показниками здоров'я дітей, учнівської, студентської молоді та юнаків призовного віку. Значний потенціал для розв'язання означених проблем має досвід позашкільної освіти попередніх років, що є цінним джерелом для пошуку нових підходів до вдосконалення освітнього процесу в закладах позашкільної освіти.

Утвердження позашкільної освіти як сучасної системи освіти України вимагає переосмислення ролі взаємодії науки й практики для вдосконалення теоретико-методологічних основ діяльності закладів позашкільної освіти, раціональної організації науково-методичної роботи педагогів-практиків. Сучасні соціальні запити педагогічні колективи закладів позашкільної освіти спрямовують на використання досягнень психолого-педагогічної науки. Зокрема, для формування концепцій організації освітньо-розвивальної та виховної роботи в закладах позашкільної освіти важливими є праці Л. Виготського, Д. Ельконіна, Г. Пустовіта, В. Роменця, С. Рубінштейна, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін., де визначено теоретичні засади формування творчої особистості; теорія особистісно орієнтованого виховання, яка розроблена І. Бехом; наукові доробки Ш. Амонашвілі, В. Давидова, П. Гальперіна, А. Запорожця, О. Леонтєва, Б. Нікітіна та інших, що висвітлюють положення теорії розвивального навчання; дослідження

В. Вербицького, Л. Ковбасенко, Г. Пустовіта, В. Редіної, Т. Сущенко, що розкривають організаційно-педагогічні засади діяльності системи позашкільної освіти України.

Позашкільна освіта в Україні, на думку Л. Костенко, на практиці забезпечується закладами позашкільної освіти, у яких залучення учнів до освітньої діяльності відбувається за вільного вибору ними не лише закладу, а й педагогів, відповідно до своїх уподобань, нахилів та інтересів. Потреба підвищення рівня морального, культурного, духовного, фізичного розвитку дітей та юнацтва висуває нові виклики перед закладами позашкільної освіти, покликаними організувати їхнє змістовне дозвілля та сприяти всебічному гармонійному розвитку особистості (Костенко, 2020).

Стан і перспективи розвитку позашкільної освіти розглянуто видатними вченими (Т. Атаманюк, І. Бех, В. Вербицький, Л. Вознюк, З. Рудакова, Л. Тихенко та ін.). Сьогодні позашкільна освіта становить невід'ємну частину системи неперервної освіти, оскільки дає дитині додаткові можливості інтелектуального, духовного й фізичного розвитку, сприяє актуалізації творчих та освітніх потреб. Діяльність закладів позашкільної освіти помітно відрізняється від організації інших соціокультурних і виховних центрів. Актуальність позашкільної освіти полягає в розвитку соціально-комунікативної компетентності в дітей, у становленні їхньої соціальної зрілості та відповідальності.

Діяльність закладів позашкільної освіти, які є невід'ємним складником системи освіти, визначеної Конституцією України, функціонують відповідно до Законів України «Про освіту» (2017), «Про позашкільну освіту» (2000, редакція від 22.05.2021 р.) та інших нормативно-правових актів, спрямована на досягнення мети позашкільної освіти, створення умов для розвитку здібностей та обдарувань вихованців (учнів) і слухачів, саморозвитку і самореалізації особистості, її моральних якостей, формування соціально-громадського досвіду. Тому провідна роль у забезпеченні всебічного особистісного розвитку дітей і юнацтва, їхньої соціалізації та свідомого професійного самовизначення на основі

законодавчо визначених норм для всіх громадян України належить закладам позашкільної освіти.

В останні десятиріччя значно підвищилися вимоги до позашкільної освіти як рівноправного інституту в загальній системі освіти, відповідно до чого постало питання щодо переосмислення стратегічних питань оновлення або реформування діяльності закладів позашкільної освіти. При цьому головним залишається визначення, на думку Л. Лазаркевич, що позашкільна освіта - це спеціально організована діяльність, яка має яскраво виражену власну специфіку впливу, що дає їй певні переваги перед іншими засобами виховання. Це, передусім, добровільність участі дітей у позашкільній роботі; диференціація її за інтересами і спрямованістю на певний тип діяльності; постановка конкретних практичних завдань перед кожним вихованцем у його творчому становленні; оволодіння знаннями та вміннями за індивідуальними планами. Основними тенденціями цього процесу є:

- активізація інтересу здобувачів позашкільної освіти до додаткових освітніх послуг і професійного самовизначення;
- зростання ролі дітей та їхніх батьків як суб'єктів освітнього процесу та основних замовників освітніх послуг;
- посилення попиту на професіоналізм, компетентність, високий інтелектуальний рівень педагогічних кадрів (Лодатко, 2007. с.32-40).

Соціально-економічні зміни актуалізували роль позашкільної освіти та зумовили необхідність удосконалення її змісту відповідно до викликів часу і суспільних потреб. При формуванні сучасного змісту позашкільної освіти необхідно враховувати, що активними учасниками освітньої політики в сфері позашкільної освіти мають бути всі суб'єкти освітнього процесу, а саме: вихованці, учні, адміністрація і педагоги закладу позашкільної освіти; батьки або особи, які їх замінюють; представники установ, організацій, які беруть участь у здійсненні освітнього процесу; усі, хто зацікавлений у вдосконаленні системи педагогічно доцільної зайнятості дітей та молоді в їх вільний час, тобто системи позашкільної освіти. Позашкільна освіта створювалася і формувалася на

практиці як система педагогічно організованої різноманітної діяльності дітей у вільний від навчання час. Перш за все, мова йде про функціонування і розвиток закладів позашкільної освіти для дітей та молоді в їх видовому розмаїтті.

У процесі реалізації Концепції Нової української школи закономірним є пошук відповідей на прогностичні питання: яку роль відіграє освіта у суспільному прогресі; яка її місія і роль у плеканні образу людського, самореалізації сутнісних сил дитини? Як позашкільна освіта може допомогти у здійсненні прав людини, оволодінні підростаючим поколінням демократичними цінностями і нормами? Ці та інші актуальні питання реформування освіти є предметом систематичної рефлексії, роздумів адміністрації, педагогів, психологічної служби, батьків вихованців Центру творчості дітей та юнацтва «Шевченківець» м. Києва.

Інноваційний заклад позашкільної освіти як Школа життєтворчості особистості є специфічною соціальною організацією, по-перше, оскільки справжні результати її роботи можна оцінити не лише через тривалий час після закінчення безпосереднього перебування здобувачів позашкільної освіти на навчанні, а й безпосередньо під час опанування програм з позашкільної освіти.

Сьогодні позашкільна освіта розглядається як одна із найважливіших складових освітнього простору, що відповідає на сучасні освітні запити і потреби дітей і молоді. Необхідність розвитку сучасної позашкільної освіти, підвищення її якості визначається низкою обставин, а саме:

- відбулися принципові зміни в суспільній свідомості – погляд на людину загалом поступається міркуванням про людину як особистість, яка, з урахуванням індивідуальних потреб та інтересів, може реалізувати себе і принести користь державі, суспільству, людству;
- посилюється тенденція переходу розвинених країн від техногенної до антропогенної цивілізації;
- культурно-освітні, інформаційні, дозвілєві послуги користуються значним попитом у дітей та їх батьків.

У результаті зростає значення позашкільної освіти для особистості і суспільства, відтак основним призначенням позашкільної освіти є вирішення індивідуальних соціокультурних та освітніх потреб дітей та молоді, які постійно змінюються у наш час.

Важливою ознакою інноваційних процесів, які охоплюють усі напрями діяльності Центру творчості дітей та юнацтва «Шевченківець» та базуються на принципах дитиноцентризму, гуманному ставленні до кожної дитини, є розвиток мотиваційної сфери особистості, яка здатна реалізувати здібності, нахили, розвинути талант, свої потенційні можливості.

Проблеми розвитку творчого потенціалу учасників освітнього процесу, важливих творчих здібностей, якостей, умінь, стилю мислення та діяльності висвітлюється в багатьох фундаментальних дослідженнях. Серед них визначаються певні напрями, що відображають окремі аспекти, а саме:

концептуальних положень і прикладних розробок з психолого-педагогічних питань освіти (В. Андрущенко, І. Бех, В. Бондар, О. Вовчик-Блакитна, О. Дусавицький, Д. Ельконін; І. Зязюн, В. Кремень, О. Савченко, Т. Сущенко, В. Ягупов та ін.);

фундаментальних положень теорії систем, структурно-функціонального аналізу (В. Афанасьєв, І. Блауберг, Т. Парсонс, В. Садовський, Б. Юдін та ін.);

загальнотеоретичних основ позашкільної освіти (О. Биковська, В. Вахтеров, Г. Ващенко, А. Макаренко, І. Огієнко, С. Русова, С. Сірополко, В. Сухомлинський, Т. Сущенко, С. Шацький та ін.);

концептуальних положень і висновків щодо навчання, виховання, розвитку та соціалізації учнів у закладах позашкільної освіти (Л. Балясна, О. Биковська, В. Вербицький, А. Капська, Б. Кобзар, М. Коваль, В. Мадзігон, Г. Пустовіт, Т. Сущенко та ін.);

теоретичних основ компетентнісного підходу в освіті (І. Агапов, І. Бех, Н. Бібик, Л. Ващенко, А. Вербицький, І. Зимня, І. Єрмаков, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторський та ін.);

теоретичних розробок і методичних рекомендацій щодо моніторингу якості освітнього процесу (В. Беспалько, Г. Єльнікова, С. Подмазін, С. Шишов та ін.).

вивчення творчої особистості, її потенційних можливостей, здібностей, властивостей характерних рис (Б. Ананьєв, Д. Богоявленська, П. Кравчук, І. Львова, В. Моляко, М. Поташник, Є. Яковлева та інші);

дослідження ефективних шляхів і методів професійного становлення педагога (І. Зязюн, Ю. Завалевський, В. Кан-Калік, І. Підласий, О. Пометун, С. Сисоєва та інші).

На думку вчених, створення організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу учасників освітнього процесу є одним із важливих завдань сучасної освіти.

Теоретико-методологічну основу Концепції авторської моделі «Школи життєтворчості особистості» становлять філософсько-педагогічні та культурологічні підходи до вивчення творчості, креативності в основі яких покладено положення про універсальність творчості, її доступність для кожного, про роль творчого потенціалу не лише як засобу адаптації людини щодо зовнішніх умов оточуючої дійсності, але і як інструменту їх якісних змін та базується на обґрунтуванні концептуальних основ модернізації, сучасного змісту позашкільної освіти за основними напрямками з урахуванням компетентнісного підходу, а також його експериментальній перевірці.

Теоретичною основою даної Концепції стали наукові праці з проблем формування та розвитку творчого потенціалу особистості. Їх аналіз дозволив зробити висновки, що творчий потенціал ми будемо розглядати, за визначенням В. Моляко, як «ресурс творчих можливостей людини, здатність конкретної людини до здійснення творчих дій, творчої діяльності» (Моляко, 2006).

Здібність до творчості - це системна характеристика особистості, яка дає їй можливість створювати, творити, знаходити нове, невідоме їй самій та, в результаті цього – унікальне; ця характеристика дозволяє людині самостійно приймати рішення, діяти оригінально та нестандартно в різноманітних ситуаціях.

Творчий потенціал особистості розглядається вченими та науковцями з різних позицій, а саме як:

- основа психічного розвитку індивіда, завдяки якій визначаються темпи та напрями формування особистості (В. Давидов, О. Матюшкін);
- структурне утворення, що вміщує задатки, нахили, інтереси, прояви загального інтелекту, інтуїтивізм, здібності тощо. (Д. Богоявленська, Є. Голубєва, М. Каган, О. Леонтєв, В. Моляко, В. Шадріков, С. Рубінштейн, та ін.);
- вияв сутності особистості (П. Кравчук, С. Хмельковська);
- засіб реалізації творчої та інтелектуальної активності особистості (Д. Богоявленська, Ф. Виданов);
- механізм творчого мислення особистості (А. Брушлинський);
- структура, що вміщує чотири групи особистісних якостей креативності, а саме: світоглядні, ціннісні, інтелектуальні та вольові якості (І. Львова);
- процес виявлення людиною власної індивідуальності (Є. Яковлева);
- соціально-психологічну установку на нетрадиційне розв'язання протиріч об'єктивної реальності (Є. Колеснікова);
- синтетичну (інтегруючу) якість, що характеризує можливості особистості (М. Колосова, І. Мартишок, В. Овчинніков, Н. Посталюк та ін.);
- сукупність реальних можливостей, умінь та навичок, які визначають рівень їх розвитку (Л. Московичева, Г. Піхтовніков);
- внутрішню готовність особистості до самореалізації в творчій діяльності (Г. Валєєв);
- систему знань людини, на основі якої будується, регулюється діяльність особистості (Г. Браже, Ю. Кулюткін);
- потенційну креативність (Г. Глотова);
- когнітивну креативність (К. Гуськова);
- власність людини, яка зумовлюється мотиваційною готовністю до творчості (Дж. Гілфорд, Ю. Гільбух, В. Кочубей, Г. Костюк, А. Маслоу, Є. Яковлева та ін.);

- системна структура, яка вміщує лише інтелектуальні характеристики та виявляється у відповідних показниках творчої активності особистості (Є. Варламова, І. Семенов, С. Степанов та ін.).

Реалізація мети та завдань дослідження ґрунтується на таких принципах, а саме:

- *пріоритету компетентнісного підходу*, що передбачає врахування основних компетентностей у змісті позашкільної освіти;
- *безперервності, послідовності, систематичності та системності*, що включає проведення діагностичної роботи щодо спрямованості інтересів дітей та молоді у різних сферах діяльності, ступеню вираження інтересів вихованців творчих об'єднань до певного виду діяльності;
- *дитиноцентризму*, який передбачає пріоритетність інтересів дитини, перетворення її в рівноправний суб'єкт освітнього процесу;
- *забезпечення рівних можливостей* для дітей та молоді в реалізації права на вільний вибір виду діяльності й професії у майбутньому відповідно до їх здібностей та інтересів із урахуванням соціокультурної й виробничої інфраструктури регіону;
- *індивідуального підходу*, що дає можливість максимально реалізувати здібності кожного вихованця й створити умови для формування гармонійно розвиненої особистості, орієнтованої на самоосвіту впродовж усього життя;
- *сенситивності*, який включає врахування найбільш сприятливих періодів розвитку особистості для сприйняття певного освітнього процесу;
- *системності*, що передбачає системне здобуття знань;
- *гуманізації*, який враховує надання найвищого пріоритету в освітньому процесі особистості вихованців творчих об'єднань, утвердження цінності загальнокультурної людської гідності, уваги до історичних цінностей, їх сенс, значення для розвитку мистецтва, науки, культури;
- *культуровідповідності*, що включає орієнтацію на потреби суспільства і особистості вихованця, єдність людини і соціокультурного середовища, адаптацію дітей та молоді до сучасних умов життя суспільства;

- *природовідповідності*, що визначає врахування вікових та індивідуальних особливостей, задатків, можливостей дітей та молоді при включенні їх у різні види діяльності;
- *демократизації освіти*, яка передбачає співробітництво, спільну творчість педагога й вихованця, віру в творчі здібності дітей та молоді, повагу до суверенітету особистості, що відкриває їй шлях до повноцінного життя; право кожної дитини на вибір своєї траєкторії розвитку;
- *диференціації та індивідуалізації освіти*, що прогнозує виявлення і розвиток нахилів, здібностей у різних напрямках діяльності, забезпечення розвитку дітей та молоді відповідно до їх індивідуальних можливостей та інтересів;
- *інтегративності*, що включає єдність вимог педагогічного впливу на вихованців творчих об'єднань та їх сімей;
- *творчості*, яка визначає розвиток творчих здібностей дітей та молоді;
- *співпраці*, що передбачає визнання цінності спільної діяльності дітей і дорослих.

Метою Концепції є визначення сприятливих умов для саморозвитку особистості вихованця, атмосфери співпраці, взаємодії, творчої активності, демократизації на всіх рівнях життя на основі реалізації авторської моделі «Школи життєтворчості особистості» та програм діяльності суб'єктів експерименту, створення динамічної системи формування та розвитку творчого потенціалу учасників освітнього процесу; забезпечення організаційно-педагогічних умов для підвищення якості освітньої системи закладу позашкільної освіти шляхом упровадження інноваційних педагогічних технологій; залучення педагогічних працівників та учнів до плідної науково-дослідної діяльності.

Концептуальні положення, на яких базується дослідно-експериментальна робота, що проводиться в закладі позашкільної освіти Центрі творчості дітей та юнацтва «Шевченківець» полягає у розробці та експериментальній апробації системи психолого-педагогічних умов формування та становлення особистості

Школи життєтворчості, визначенні, обґрунтуванні та експериментальній перевірці змісту, форм, методів, технологій та психолого-педагогічних умов ефективного формування та становлення особистості.

Педагогічна модель Школи життєтворчості особистості орієнтує на розвиток особистості здобувача позашкільної освіти, який усвідомлює свою приналежність до українського народу, європейської цивілізації, здатний конкурувати в сучасних соціокультурних реаліях, підготовлений до життя у світі, який швидко змінюється.

Протягом усього розвитку суспільства склалися різні парадигми освіти та виховання людини. Людство постійно збагачує теорію та практику навчання, виховання та розвитку особистості. Стратегія реформування освіти обумовлюється потребами суспільства, освітньої інфраструктури та реальними можливостями закладу позашкільної освіти як школи життєтворчості особистості.

Позашкільна освіта сьогодні віддзеркалює суспільство на вільний доступ до освіти, свідоме обрання напряму освітньої діяльності та всебічний розвиток дітей та молоді. Саме від якості позашкільного навчання й виховання залежить збагачення культурних національних цінностей підрастаючого покоління. Розвиток науки та техніки, стрімке зростання всіх сфер суспільного виробництва вимагає від сучасної позашкільної освіти постійного оновлення змісту, структури стилю управління, методів і форм навчання, виховання та розвитку зростаючої особистості.

Сучасне замовлення суспільства полягає в тому, щоб створити умови всебічного розвитку особистості в позаурочний час, за яких кожна дитина успішно навчалася, розвивала свій інтелект, була готова до творчої самореалізації, сприяти формуванню національної самосвідомості, активної життєвої позиції громадянина-патріота, який може стати активним учасником процесу утвердження незалежної України та її розвитку як демократичної, успішної держави.

Інновації в освіті, за визначенням В. Кременя, – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану. Поняття «інновація» має комплексне значення, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації (Кремень В. 2003.).

Інновації в освіті є закономірним явищем, динамічним за характером і розвивальним за результатами. Їх запровадження дозволяє вирішити суперечності між старою системою і потребами в якісно новій освіті. Сутнісною ознакою інновації є її здатність впливати на загальний рівень професійної діяльності педагога, розширювати інноваційне поле освітнього середовища у закладі освіти, регіоні. Як системне утворення інновація характеризується інтегральними якостями: інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, інноваційне середовище.

Джерелом інновації є цілеспрямований пошук ідеї (зародження) з метою розв'язання суперечностей. Її засвоєння відбувається шляхом апробації у формі педагогічного експерименту або пілотного впровадження. Розвиток інновації залежить від того, наскільки соціально-педагогічне середовище потребує нової ідеї. (Закон України «Про освіту», поточна редакція від 05.09.2017, с.338).

Створення та поширення інновацій в системі позашкільної освіти зумовлюється й рядом інших об'єктивних факторів, а саме:

- модернізацією змісту сучасної позашкільної освіти;
- профілізацією та індивідуалізацією освітнього процесу;
- пріоритетністю національно-патріотичного виховання дітей та молоді;
- авторськими навчальними програмами, посібниками, виховними та управлінськими системами й технологіями;
- варіативними системами навчання (розвивальна, модульно-розвивальна, диференційована тощо);

- методами проєктування та моделювання життєтворчості особистості, діалоговою формою спілкування суб'єктів освітнього процесу;
- модернізацією змісту, форм і методів управлінської діяльності керівників закладів позашкільної освіти;
- варіативними моделями структури управління;
- появою авторських освітніх структур у системі позашкільної освіти тощо.

Інноваційною в системі позашкільної освіти буде також діяльність з модернізації чи осучаснення освітньої практики шляхом розширення та освоєння нових напрямів позашкільної освіти, створення програм з позашкільної освіти нового покоління, запровадження ефективних способів і засобів досягнення цілей позашкільної освіти.

Продуктами інноваційної діяльності стануть нововведення або новоутворення, новації, які спроможні будуть позитивно змінювати систему позашкільної освіти, визначатимуть її розвиток і характеризуватимуться новим чи вдосконаленим змістом позашкільної освіти, засобами навчання, виховання, освітніми моделями та адекватними їм системами управління, зафіксованими у формах, придатних для апробації, розповсюдження та освоєння.

Процес моделювання освітнього процесу, як системи організації і дидактичних заходів, щодо формування ціннісних орієнтацій вихованців закладів позашкільної освіти є одним із головних завдань Школи життєтворчості особистості Центру творчості дітей та юнацтва «Шевченківець». Освітнє середовище закладу позашкільної освіти має бути цілеспрямованою цілісною педагогічно організованою системою умов, що забезпечують використання традиційних освітніх технологій та реальної виховної практики, ціннісної педагогічної взаємодії учасників навчального процесу, завдяки якій вони зможуть усвідомити їх сутність, визначити значущість для індивідуальної життєдіяльності, зіставити з власними ціннісними уподобаннями, навчитися оцінювати явища з цієї точки зору та реалізовувати їх у власній діяльності. Розробка теоретичної моделі формування ціннісних орієнтацій особистості

вихованця є не лише науковою проблемою, а й засобом визначення ефективності створених педагогічних умов для формування ціннісних орієнтацій.

Теоретична модель педагогічної системи формування ціннісних орієнтацій особистості вихованця, на думку О. Мариновської, репрезентують такі підсистеми: управлінська, дидактична, виховна, методична, що їх умовно класифікуємо як інваріантні за принципом провідного виду діяльності суб'єктів освітнього процесу. Г. Щекатунова зазначає, що «Безумовно, педагогічна система повинна мати інваріантні засади, що визначають науковий статус кожного її компонента, а саме: цілей освіти, принципів добору змісту, методів, засобів і організаційних форм навчання» (Щекатунова, 2012, с.21-22).

Наявність сформованої системи ціннісних орієнтацій забезпечує гармонію внутрішнього світу особистості вихованців закладів позашкільної освіти, сприяє систематизації її знань, норм, стереотипів поведінки та самоствердженню особистості, реалізації соціальних очікувань (Долинська, Максимчук, 2008, с.12–14). Психолого-педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій вихованців Школи життєтворчості особистості – це комплекс педагогічних і психологічних умов, компонентів освітнього процесу, сукупність психологічних механізмів і чинників. Вважаємо, що процес формування ціннісних орієнтацій дитини набуває ефективності за умови врахування ряду закономірностей, які ми розглядаємо як сукупність факторів впливу на особистість вихованця, що за умов трансформації в нові соціальні умови забезпечує ефективність процесу формування ціннісних орієнтацій учнів (вихованців) у цілісності та взаємозв'язках усіх її складових Школи життєтворчості особистості.

Життєтворчість, – за визначенням І. Єрмакова, - особлива вища форма виявлення творчої природи дитини. Вона сприяє самостійному вибору особистістю стратегії життя, розробці життєвих планів і програм, вибору та використанню засобів, необхідних для реалізації індивідуального життєвого проєкту. Мистецтво жити є вищою розвиненою здатністю до життя. Найціннішим надбанням педагогіки життєтворчості є те, що її цілі, зміст близькі не лише педагогам-реформаторам, а й дітям, які стають співтворцями нових

моделей авторських шкіл ХХІ століття, глибше осмислюють своє життя, навчаються для того, щоб оволодіти мистецтвом життєтворчості, мистецтвом бути (І. Єрмаков, 2005, с.7-8).

Особистість завжди виступає автором власного життя, розглядається як суб'єкт життєтворчості, який робить своє життя предметом власної волі та свідомості. Необхідною умовою цього є формування в людині під впливом внутрішніх або зовнішніх чинників таких технологій життєтворчості, основу яких становить певна послідовність виявлення та усвідомлення стадій процесу їх формування.

В інноваційному закладі позашкільної освіти – Школі життєтворчості особистості долаються стереотипи педагогічного мислення, здійснюють глибинні системні перетворення, що стосуються всіх аспектів реформування освітнього процесу, відбувається інтенсивне переосмислення цінностей, а педагогічний колектив експериментує, апробує, впроваджує нові педагогічні ідеї, теорії, технології. Інноваційна спрямованість роботи педагога визначається такими критеріями педагогічних інновацій, а саме:

новизни (розрізняють абсолютний, локально-абсолютний, суб'єктивний рівні новизни);

оптимальності (передбачає досягнення високих результатів за умови найменших витрат часу та засобів);

результативності та ефективності (враховує стабільність позитивних результатів педагогічної діяльності);

можливості творчого застосування у масовому досвіді (придатність апробованого досвіду для впровадження у педагогічну практику).

Гуманізм – становить основу життєдіяльності закладу позашкільної освіти Центру творчості дітей та юнацтва «Шевченківець» й визначає провідні принципи розвитку сучасної людини, адже любов до дитини, толерантність, здатність співчувати були і залишаються провідними принципами педагогічної діяльності. Прийняття нестандартних рішень, розв'язання будь-яких проблем притаманна педагогу-лідеру, - людині, яка має сильний характер, займає активну

життєву позицію, вмiє «повести» за собою, здатна організувати освітній процес, користується авторитетом серед вихованців і колег.

Отже, інноваційний розвиток освіти в Україні супроводжується інтеграцією науково-освітнього потенціалу, разом з тим, інтенсивно посилюється тенденція до технологізації педагогічних процесів шляхом упровадження новітніх технологій, методик, сучасних інформаційних засобів навчання, які в цілісному своєму поєднанні закладають основу інноваційного розвитку освітньої галузі, а сучасна модернізація – це один із ланцюжків широкомасштабних новацій, які запроваджуються в освіті.

Найціннішим надбанням педагогіки життєтворчості у Школі життєтворчості особистості є те, що її цілі, зміст - на думку І. Єрмакова, - близькі не лише реформаторам-педагогам, але й дітям, які стають співтворцями нових моделей школи ХХІ століття, глибше осмислюють своє життя, навчаються для того, щоб оволодіти мистецтвом життєтворчості, мистецтвом виконання життєвих і соціальних ролей.

Педагогіка Школи життєтворчості особистості спрямована на плекання дитини, як суб'єкта життя, на допомогу їй у визначенні культури, пізнанні життя як результату життєздійснення. В основі педагогіки життєтворчості, - на думку І. Єрмакова, - концептуальні ідеї про розвиток свідомої, цілеспрямованої діяльності щодо життєвих цілей, визначення життєвих планів і способів самореалізації, формування своїх життєвих принципів і пріоритетів. Педагогіка життєтворчості озброює освітян перспективними технологіями життєздійснення, моделями життя, визначенням провідної лінії життя, наданням допомоги дитині в складних кризових ситуаціях тощо. «Життя, - за образним визначенням С. Гессена, - і є освіта, і теорія освіти по суті теорія життя» (Гессен, 2004, с.55).

Отже, Школа життєтворчості особистості Центру творчості дітей та юнацтва «Шевченківець» – це нова модель закладу позашкільної освіти ХХІ століття, яка сприяє задоволенню вільних та духовних потреб дитини; позитивно впливає на стрижневе, внутрішнє в дитині, тобто на те, чим вона живе, до чого

прагне, які дороги обирає, на які переконання, цінності на основі яких вона намагається будувати свій життєвий проєкт; забезпеченню здобуття вихованцями ключових компетентностей, необхідних для самостійного життя, виконання професійних та соціальних функцій. Педагоги вчать своїх вихованців використовувати знання як інструмент для розв'язання життєвих проблем, цілеспрямовано використовувати свій потенціал для самореалізації, генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення й нести за них відповідальність; здобувати, аналізувати інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення; вчать визначати життєве кредо та життєвий стиль, усвідомлювати, що найдорожча цінність – людське життя, а найскладніше мистецтво – мистецтво життєтворчості.

Список використаних джерел:

1. Гессен (2004). М.: Издательский дом Шалвы Амонашвили, 224 с.
2. Долинська Л.В., Максимчук Н.П. (2008). Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя: [навч. посіб.]. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., С.12–14.
3. Закон України «Про освіту» (2017). Законодавчі акти України з питань освіти *Верховна Рада України. Документ 2145-19*, поточна редакція від 05.09.2017. с.338.
4. Закон України «Про позашкільну освіту» (2001). редакція від 22.05.2021. *Освіта України: нормативно-правові документи: зб. нормат. док.* К.: Міленіум, С. 229–251.
5. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. Житомир: Вид-во Рута, 2006. 320 с.
6. Костенко Л. Д. (2020). Становлення та розвиток теорії позашкільної освіти в історії педагогіки. Педагогічні науки: реалії та перспективи. *Науковий часопис. Національний педагогічний університет імені М. П.*

- Драгоманова*. Вип.78. Серія 5. Видавничий дім «Гельветика», С. 125–128.
7. Кремень В. (2003). Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). Філософія освіти XXI століття. 803с
 8. Лодатко Є. О. (2007). Моделювання освітніх систем в контексті ціннісної орієнтації соціокультурного простору [текст]. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. Вип 112. С.32-40
 9. Науменко Р. А. (2006). Державна стратегія щодо регулювання позашкільної освіти в Україні. Теоретико-методичні основи виховання творчої особистості в умовах позашкільних навчальних закладів : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 30–31 берез. 2006 р.). Ч. 1. К.: Грамота, С. 43–50.
 10. Шаповал Р. В. (2011). Поняття, зміст і сутність позашкільної освіти України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Nashp/2011_2_2/Shapov.pdf
 11. Щекатунова Г. (2012). Аналіз методологічних засад та механізмів реалізації інноваційного розвитку ЗНЗ. *Рідна школа*. № 6. С.21-22.